

Kóti Árpád (Márk **gazda**) Taar Ferenc: Sirkő **pántlikával** című színművében

M. LÁZÁR MAGDA

Kóti Árpád népi figurái

**Ziccerszerep? Epizód szerep?
Kabinetalakítás?**

Nem Kóti Árpád hordja a vállán a debreceni Hungária Kamaraszínház ösbe-mutatójának, Taar Ferenc *Sirkő pántlikával* című tragikomédiájának súlyát, terheit. Mellékszereplő, epizodista csupán. Javában kibontakozott már a cselekmény, amikor két nehéz moslékos vederrel a kezében, feje búbjára tolt zsíros kalapban, színehagyott, kék „surc”-ban, vagyis vetőkötényben, komótosan színre ballag.

Megszokott napi munkáját végzi végtelen nyugalommal, míg a tanácselnök feleségének szavait hallgatja. Ez a furfangos menyecske arra akarja rávenni Márk gazdát - Kóti Árpádot -, falubeli funkciója szerint egyszerre tanácselnökhelyettest és téesz vezetőségi tagot - hogy az esti gyűlésen, amikor az egykori tanyából községgé előlépett falu „első halottjának” temetése felől döntenek, az ő férjét s ne ellenlábását, a téesz elnökét támogassa. Ez a látszatra teddide-teddoda gazdaember csak akkor zökken ki határtalan nyugalomból, amikor a ravasz asszony végső érvként szemébe vágja csúfnevét: Pacal Márk! A kis emberi közösség két rivalizáló vezetője között eddig ide-oda egyensúlyozgató

„Pacal” Márkban most ébred fel végre az emberi önbecsülés igénye. Ezzel a meglehetősen későn támadt férfias indulattal a gyűlésen galibát galibára halmoz. A vita tetőpontján kipurancsolja a falu többi vezető emberét a szobából, hogy kettesben maradjon a tanácselnökkel. Most azután ömlik belőle a szó. Rázúdítja az elnökre minden felgyülemlett sérelmét, onnan kezdve, hogy kimaradt a földosztásból, és ezért tovább cselédkedett apósa földjén, odáig, hogy majdnem utoljára lépett be a téeszbe. Kitalál, felhergeli magát, és - estéről estére nyíltszíni tapssal kísértén - kirohan a hercegkúti éjszakába. No, nem messzire és nem sokáig - kisvártatva visszatér, hogy egy fröccsel emeltebb hangon számoljon be a „helyi vonalról”, melyet a kocsmában tapasztalt ki.

A továbbiakban, a feszült vitában nincs sok szava. De azért részt vesz benne - és Kóti egy gyermek duzzogásával, kötekedve, hitetlenkedő hangsúllyal kóti szavait előző nagyjelenetéhez, a megsértett s „pacalból” emberré, önállóan gondolkodó lényé váló Márkhoz.

A tragikomédia fordulatóban, amikor az életében részeges semmirekellőnek tartott első halotról kitudódik, hogy igazából a régi rendszer megnyomorított áldozata volt - Márk konokul és sokáig kitaraláltélete mellett. De amikor vég-re rádöbben a maga tévedésére is, és tétován buggyantja elő a keserű szavakat életről, halálról, emberek megítéléséről - ő lesz az, aki semmiféle rábeszélésre sem hajlandó holmi tekintély-féltésből elhallgatni a falu előtt a meg-ismert igazságot. Egyszerűen azért, mert ő nem tud hazudni. Nem hazudott soha. Kóti Árpád színészileg erre a momentumra építi fel a szerepet. Nem Márk „ingadozására”, hanem tisztességére.

Milyen eszközökkel tölti meg élettél Pacal Márk szerepét? Hogyan lesz a jó figurából valamennyi néző személyes ismerőse?

Előbb összehúzott szemének gyanakvó pislogásával, ide-oda jártatott riadt tekintetével - jaj, nehogy valaki meghallja, hogy részeg fővel a szövetkezeti elnök helyébe kívánczolt! -, később a gyűlésen hangoskodásának magabiztató felhangjaival a ragadványnevű igazát húzza alá. *Az igazmondó* Márkot érdekes módon már höbörgésével is előrevetíti. Amikor pedig a cselekmény szerint autón a városból váratlanul képviselő és tanácsbívaltnok érkezik a falu vezetőinek gyűlésére, Márk-Kóti a színen

levő hercegkútiak közül az utolsó hagyományosan öltözött, csizmás, mellényes paraszti alak - oly mélységes gyanakvással és ősi távolságtartással fejezi ki nem éppen hízelgő véleményét a mindenkori „nadrágos emberekről”, nemcsak ujjpercropogató kézzszorításával, de megméretős pillantásaival is, amely mögött évszázadok beidegzett reflexei sejlenek fel.

A Pacal Márk-nagyságrendű szerepek-re mondja a szokásos színházi nómenklatúra: „epizód szerep” - a kollégák utánozhatatlan hanghordozással, az irigység vagy a lekezelés különös elegyével: „ziccerszerep” - és a kritikusok, általában, elemzés helyett, de elismerőleg: „kabinetalakítás!”.

Mindezt el lehet nyugodt lelkiismerettel mondani Pacal Márkról, Kóti alakításáról is. Mégis más, és több ezeknél a sablonoknál, skatulyáknál.

Kóti Árpád eddigi színészi pályáján sok csizmás, bajszos, zekés vagy mellényes magyar parasztot formált már remekbe. A legtöbbet csak Debrecennek mutathatta fel, tévé, filmgyár ritkán érdeklődik vidéki színészek s még ritkábban epizodisták után. Pályájának emlékezetes mérföldkövei a *Lúdas Matyi* címszerepe, a *Kapaszkodj, Malvin* névtelen magyar hősi halottja, most legutóbb Németh László *Erzsébet-napjában* Varga Pali, a részeges, testvérbicskázóvá fajult tohonya nagygazdafíú alakja.

A hercegkúti Pacal Márk természetesen elsősorban külső jegyeiben rokon ezekkel az elődökkel. Hiszen valamennyi figurát a kunsági falu eszméltető gyermekeiből, apja, dédapja, üke sorsából, véreből teremtette, idézte fel, sürtette színpadra. De a magyar paraszti alkat mitizálása éppen olyan idegen tő-le - szerencsére! -, mint naturalista fel-mutatása avagy népszínműves elédesítése. A megjelenésével, testtartásával, mozdulataival, szóejtésével eleve hiteles hangulatú magyar parasztfigurák általánosság mögött érlelődő, egyszerűsödő színészi eszközeivel egyre az egyénit, a karakterisztikus kutatja.

Kóti Árpád végigjárja Pacal Márk, a görnyedt tartású, belsőleg is megnyomorított parasztember szinte szemmel látható kiegyenesedésének útját, és mind-ezt a groteszk játéktípus eszközeinek felhasználásával a tragikomédia egészének hangulatába illeszkedve be, néhol esendő komikummal, de sohasem nevetségesen.